

Småföretagsbarometern

Sveriges äldsta och största undersökning av småföretagarnas uppfattningar
och förväntningar om konjunkturen • Våren 2013

Swedbank och sparbankerna i samarbete med Företagarna

företagarna

Swedbank och
Sparbankerna

Småföretagsbarometern

Småföretagsbarometern mäter hur småföretagarna uppfattat det ekonomiska läget idag och inom den närmaste framtiden. Barometern omfattar företag med 1–49 anställda och baseras på telefonintervjuer som genomförs av TNS Sifo under mars och april 2013. Samtliga barometerar och bilagor kan hämtas hem från respektive organisations hemsida på Internet.

SWEDBANK OCH SPARBANKERNA

Postadress: 105 34 Stockholm

Telefon: 08-585 900 00

Telefax: 08-585 935 40

Internet: www.swedbank.se

FÖRETAGARNA

Postadress: 106 67 Stockholm

Telefon: 08-406 17 00

Telefax: 08-24 55 26

Internet: www.foretagarna.se

Småföretagsbarometern

Småföretagsbarometern är i första hand en konjunkturundersökning som redovisar hur Sveriges småföretag uppfattar konjunkturen, tillväxtförutsättningarna och deras förväntningar om den närmaste framtiden. Underlaget för barometern utgörs av intervjuer med småföretag. Därmed är det företagarnas egna uppfattningar om konjunkturläget som kommer till uttryck i redovisade index för konjunkturen.

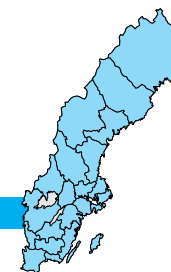
Undersökningen, som genomförts sedan 1985, omfattar denna gång 4 431 företag inom det privata näringslivet med 1–49 anställda. De läsare som är intresserade av undersökningsmetodik och diagram kan hämta hem materialet från respektive organisations hemsida.

Småföretagsbarometern produceras i samverkan mellan Swedbank och Företagarna. Jörgen Kennemar (Swedbank) är författare till denna rapport. Vid genomförandet av intervjuerna har TNS Sifo medverkat.

Det är vår förhoppning att Småföretagsbarometern på ett positivt sätt ska bidra till kunskapen om de små företagens betydelse för den svenska ekonomin.

Swedbank och Sparbankerna

Företagarna

Innehåll

Sammanfattning.....	3
Svagare småföretagskonjunktur men optimismen om en vändning har ökat	4
Fallet i orderingången har bromsats upp – förväntningar finns om en förstärkning	6
Lägre omsättningstillväxt när efterfrågan sviktar.....	7
Lägre sysselsättningstillväxt men planer finns för nyanställningar.....	8
Svagare lönsamhet	10
Konjunkturläget i olika branscher.....	11
Konjunkturedgången i tillverkningsföretagen fortsätter	11
Svag konjunktur och pressad lönsamhet i handelsföretagen.....	14
Tjänsteföretagen växer om en i en långsammare takt	15
Små exportföretag uppvisar den starkaste konjunkturen.....	16
Vart annat företag ser goda tillväxtutsikter	17
Tillväxthinder för expansion	18
Utvecklingen i svensk ekonomi avgörande för småföretagen	21
Regional utveckling	22

Nettotal och konjunkturindikatorn

Nettotal: För att underlätta snabba svar på intervjufrågorna ställs frågorna så att de kan besvaras utan hjälp av bokföring eller annan statistik.

a) ja eller nej

b) större, oförändrad eller mindre

Svaren räknas om till procentandelar och företagen vägs samman efter antal anställda eller förädlingsvärde. För att underlätta tolkningen av de frågor som besvaras enligt

b) redovisas ett uttryck som direkt anger den inträffade eller förväntade förändringens riktning och styrka. Skillnaden mellan procentandelen positiva svar (ökat/större) och negativa (minskat/mindre) benämns nettotal.

Konjunkturindikatorn: Nettotalen för beställningar, sysselsättning och omsättning läggs samman och bildar konjunkturindikatorn.

Sammanfattning

- Konjunkturen för landet småföretag (1–49 anställda) har fortsatt att försämrans sedan i höstas. Den samlade indikatorn har fallit till 31 från 48 hösten 2012. Detta är den svagaste nivån sedan våren 2010. Att det skulle gå nedåt var förväntat, men försvagningen har varit större än väntat.
- Företagen är dock optimistiska och spår en snabb ökning under det kommande året. Indikatorn väntas stiga till 80 på ett års sikt. Detta är en historiskt sett rätt genomsnittlig nivå, som signalerar en hygglig BNP-tillväxt på 2–2,5% under 2014.
- Trots svagare konjunktur har de små företagen ökat sysselsättningen under det senaste året. Vart femte företag har ökat antalet anställda, medan 17% minskat och 62% rapporterar oförändrat antal anställda. Detta bekräftar bilden av småföretagen som ekonomins jobbskapare.. Nästan vart fjärde företag planerar att nyanställa under det kommande året, medan vart tionde räknar med personalneddragningar.
- Den svagaste konjunkturen finns i tillverkningsindustrin där sysselsättningen minskat, och i handels/transportsektorn. Övriga tjänsteföretag har utvecklats betydligt bättre. Bland de branscher som redovisar bättre konjunktur i vårens mätning finns vård- och omsorg, tekniska konsulter och företag inom uppdragsverksamheten. Alla delsektorer är optimistiska om framtiden, men förväntningarna är mer positiva i tjänstebranscherna än i industrin.
- Det är också stora skillnader mellan länen. Bäst konjunktur finns (för tredje gången på rad) i Västerbotten, följt av Uppsala och Norrbotten. Svagast konjunktur finns i Gotland, Blekinge och Gävleborg. Fem län redovisar förbättringar och 16 svagare konjunktur jämfört med i höstas. Den största förbättringen i indikatorn finns i Kronobergslän som ökar med 24, störst nedgång i Västmanland som faller med 47.
- Den svagare konjunkturen avspeglas i att svag efterfrågan är det viktigaste tillväxthindret. Den anges av 24 % av företagen. På andra plats kommer arbetskraftskostnaderna (21 %) och på tredje plats brist på arbetskraft (14%). Denna faktor har minskat i takt med att företagens nyanställningsplaner dragits ned.

Svagare småföretagskonjunktur men optimismen om en vändning har ökat

Konjunktoren hos landets småföretag med 1–49 anställda har fortsatt att försvagas under det senaste halvåret. I vårens Småföretagsbarometer sjönk den samlade konjunkturindikatorn, som är en summering av netttotalen för beställningar, omsättning och ordergång, till 31 jämfört med 48 i höstas. Den nådde därmed den lägsta nivån sedan våren 2010. Det är en större nedgång än vad företagarna förutsåg för ett år sedan då konjunkturindikatorn förväntades sjunka till 71. Framför allt en svagare ordergång har satt allt djupare avtryck i företagens omsättning. I vårens barometer sjönk nettotalet för omsättningen till 15 jämfört med 19 i höstas och 32 för ett år sedan. Andelen företag som anser att omsättningen har stigit den senaste tolv månadersperioden har således fortsatt att minska. Vårens nivå är den lägsta på två år. Föga överraskande försvagades även antalet nyanställningar i småföretagen. Totalt sett har dock sysselsättningen fortsatt att öka, trots den svagare konjunkturen. Alltjämt är det en minoritet av landets småföretag (17 procent av företagen) som dragit ned på antalet anställda under den senaste tolv månadersperioden medan vart femte företag ökade personalstyrkan. I vårens Småföretagsbarometer sjönk nettotalet för sysselsättningen till 4 från 10 i höstbarometer. Ett positivt netttotal tyder på att småföretagen är försiktiga med att minska på personalstyrkan, trots den

Diagram 1: Konjunkturindikatorn för samtliga företag

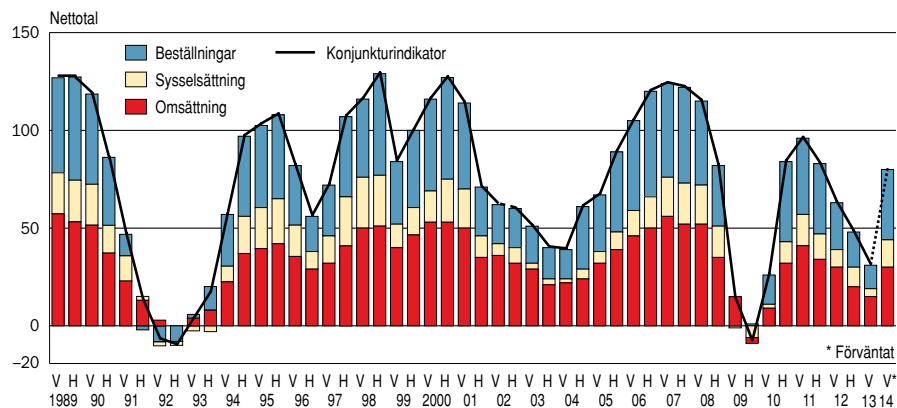
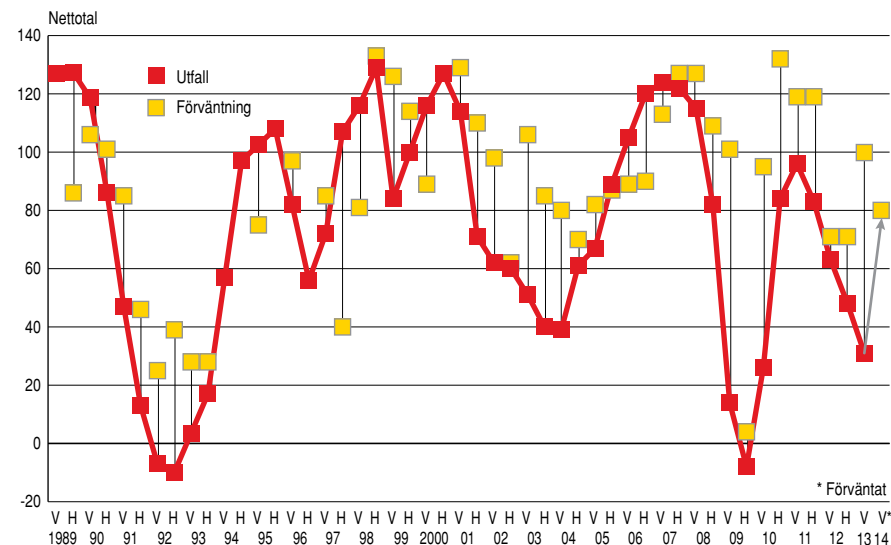
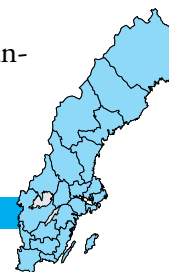

Diagram 2: Konjunkturindikatorn, utfall och förväntning

svaga konjunkturen. Det är också ett tecken på den anpassningsförmåga och tillväxtkraft som finns i de små företagen. En tredje förklaring till småföretagens ovilja att dra ned på antalet anställda kan vara att småföretagen är välslimade och redan anpassat sig till rådande marknadsförutsättningar. Det finns dock stora skillnader mellan de olika branscherna. Företag verksamma inom detaljhandeln har i större grad genomfört personalnedskärningar de senaste tolv månaderna medan tjänsteföretagen nyanställer i i högre utsträckning.

Baserat på småföretagarnas egna planer för de närmaste tolv månaderna kommer återhämtningen i konjunkturen att bli starkare än vad företagen signalerade i höstas. En minskad risk för en djupare eurokris och en överraskande motståndskraftig svensk ekonomi torde ha bidragit till småföretagens uppreviderade prognoser. Den långa perioden med låga räntor är ytterligare en tillväxthöjande faktor. Den samlade konjunkturindikatorn förväntas stiga från 31 till 80 på ett års sikt och optimismen genomsyrar ett stort antal branscher. Detta bidrar också till att antalet anställda i småföretagen väntas öka lite snabbare än under den gångna tolv månadersperioden.

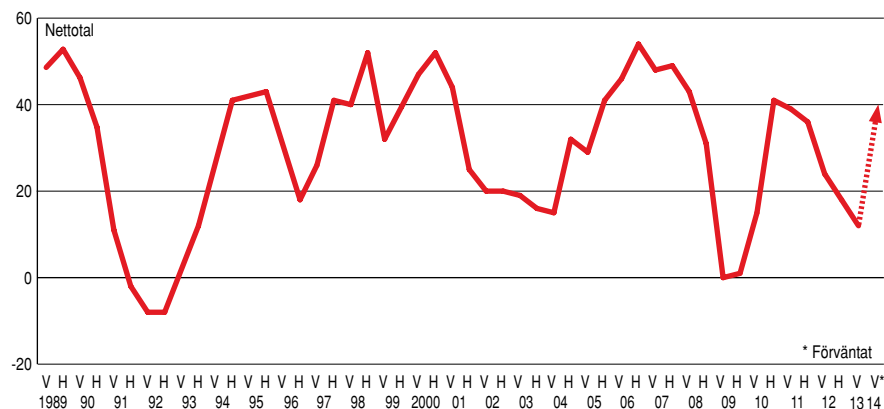

En bristfällig efterfrågan på grund av en tilltagande intern och global konkurrens eller svag marknadstillväxt är dock alltjämt betydande tillväxthinder för många småföretag. Även arbetskraftskostnader och brist på arbetskraft är andra faktorer som har en hämmande effekt på företagens expansionsmöjligheter. Svårigheter att få tillgång till extern finansiering upplevs däremot inte som något betydande tillväxthinder för landets småföretag (7 procent av företagen). Finansieringsproblemen är något mer utbredd i tjänsteföretagen.

Fallet i orderingen har bromsats upp – förväntningar finns om en förstärkning

Orderingen till de svenska småföretagen har gradvis blivit svagare sedan våren 2011 i linje med den allmänt svagare konjunkturen. I vårens barometer sjönk nettotalet till 12 från 18 i höstbarometern. Det var dock en betydligt mindre försämring jämfört med föregående halvår då nettotalet föll med 13 enheter. Nästan vart tredje företag rapporterar i vårens undersökning att antalet nya order har ökat de senaste tolv månaderna medan vart femte företag noterade en minskad ordergång. Tjänsteföretagen har överlag haft en starkare ordergång jämfört med de varuproducerande företagen, som i större grad har uppvisat en krympande ordergång. Överraskande är att orderingen för exportinriktade företag steg under den gångna tolv månadersperioden, trots en stark krona och en svag omvärldskon-

Diagram 3: Beställningar, samtliga företag

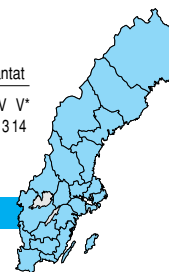
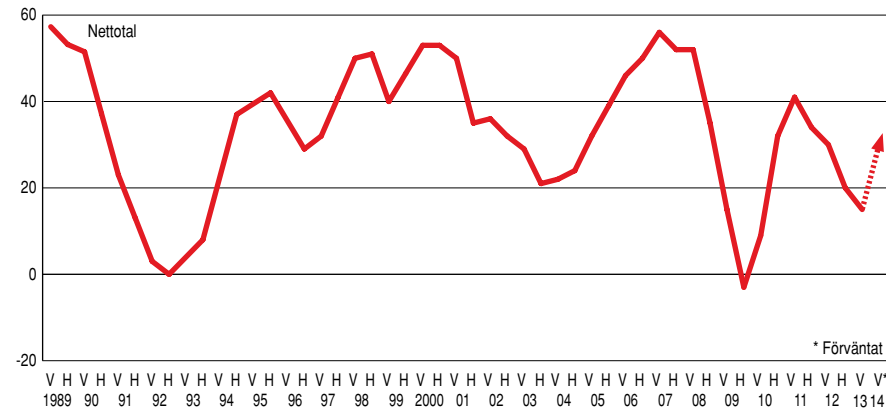
junktur. Hela 43% av de exportverksamma småföretagen anser att orderingen är högre än för ett år sedan jämfört med 31% för hela företagspopulationen. Exportkoncentrationen till de nordiska länderna, som påverkats mindre av eurokrisen, kan sannolikt vara en faktor till att orderingen överraskat på uppåtsidan.

Att fallet i orderingen har bromsats upp i årets vårbarometer kan vara en indikation på att orderläget i småföretagen håller på att förbättras. Detta är också i linje med företagens egna förväntningar inför de närmaste tolv månaderna. Fyra av tio företag uppger att antalet order kommer att öka under det närmaste året, medan endast 4 procent tror att antalet nya order kommer att minska. Sammantaget innebär det ett nettotal på 36, vilket är en tydlig upprevidering jämfört med i höstas då förväntningarna bidrog till ett nettotal på 27. Optimismen om en ökad ordergång genomsyrar flertalet branscher.

Lägre omsättningstillväxt när efterfrågan sviktar

Småföretagens omsättningstillväxt har bromsats in i linje med den svagare orderingen. Nettotalet i vårens barometer sjönk till 15 från 20 i höstbarometern. Nedgången förklaras i huvudsak av att det var en lägre andel företag som redovisade ökad omsättning, 38 procent av företagen, jämfört med 50 procent i vårbarometern. Drygt vart femte företag uppgav en lägre omsättning, i stort sett en oförändrad andel sedan i höstas. Det får betraktas som en relativt låg

Diagram 4: Omsättning, samtliga företag

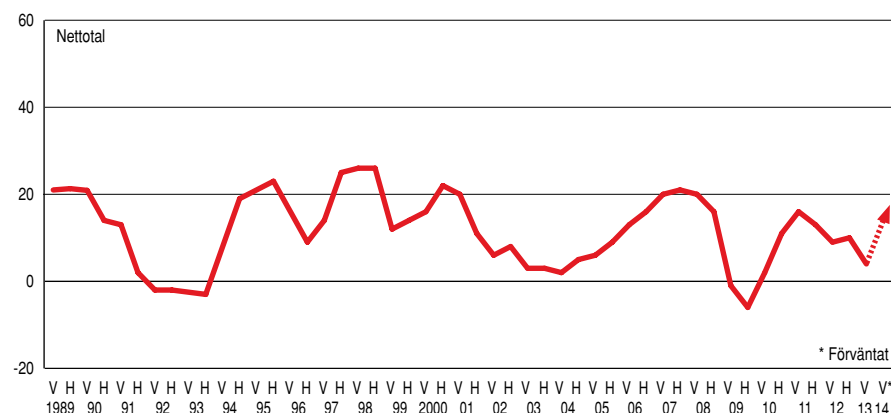
andel inte minst eftersom den globala och svenska ekonomin växte i en långsammare takt samtidigt som konkurrensen skärpts i samband med kronans förstärkning. Utmärkande är att de varuförmedlande företagen uppvisade en svagare omsättning jämfört med de varu- och tjänsteproducerande företagen. Detaljhandeln och samfärdsel hade den allra svagaste utvecklingen.

Förväntningarna om en förbättrad orderingång beräknas även att sätta avtryck i företagens omsättning. Nettotalet bedöms stiga från 15 till 30, vilket är en mindre uppjustering från i höstas då småföretagarnas omsättningsplaner ledde till ett nettotal på 27. Fyra av tio företag (44 procent) förutser en ökad omsättning, jämfört med vart annat företag i våras. Endast 14 procent av företagen tror att omsättningen kommer att minska. Att omsättningen inte ökar snabbare än orderingången kan tyda på en tilltagande priskonkurrens i svenskt näringsliv som tenderar att leda till en lägre omsättningsökning i nominella termer.

Lägre sysselsättningstillväxt men planer finns för nyanställningar

Nyanställningsbehovet i småföretagen fortsatte att sjunka under det senaste halvåret. Försvagningen är dock begränsad eftersom hela 62 procent av företagen hade en oförändrad personalstyrka. Vart femte företag uppgav att antalet sysselsatta hade ökat under det senaste året

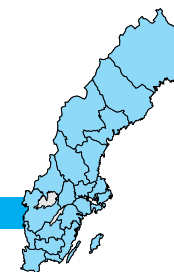
Diagram 5: Sysselsättning, samtliga företag

medan 17 procent redovisade en personalminskning. Sammantaget innebär det att nettotalet sjönk till 4 från 10 i höstas. Det är det lägsta nyanställningsbehovet sedan den djupa lågkonjunkturen år 2008/09. Den svagaste utvecklingen fanns inom varuproduktionen där en övervikt av företagen hade minskat antalet anställda jämfört med ett år sedan, dvs redovisade negativa nettotal. Även i handelssektorn är det fler företag som anger lägre sysselsättning jämfört med andelen som ökat antalet anställda. Inom tjänsteföretagen fortsatte dock antalet anställa att öka. Drygt vart femte tjänsteföretag (22 procent) hade fler sysselsatta medan 12 procent minskat personalstyrkan. Företagen verksamma inom företagstjänster, utbildning, vård och omsorg svarade för de största nyanställningarna.

Småföretagens anställningsplaner för det närmaste året är något mer expansiva i jämfört med i höstas. Närmare vart fjärde företag (23 procent) planerar att nyanställa medan endast 9 procent räknar med personalneddragningar. Det innebär att nettotalet för sysselsättningen stiger till 14. Det är positiva signaler inte minst eftersom merparten av de nya arbetstillfällena kommer i små företag. Tjänsteföretagen har de mest expansiva planerna. Detta gäller allra mest inom uppdragsverksamhet där mer än vart fjärde företag planerar att öka anställda och nettotalet stiger till 20 jämfört med 10 för den gångna tolv månadersperioden.

Det som kan begränsa sysselsättningstillväxten, förutom en svagare konjunktur, är de matchningsproblem som alltjämt finns på den svenska arbetsmarknaden. Här har dock utvecklingen gått åt rätt håll det senaste året enligt småföretagarna. Det är färre företag som tvingas tacka nej till order på grund av brist på arbetskraft. I vårens barometer var det 23 procent av företagen som hade tackat nej till order på grund av brist på arbetskraft, en andel som har krympt det senaste året. I höstas uppgick andelen till 30 procent och för ett år sedan var det hela 40 procent som rapporterade att lämplig arbetskraft hindrade företagen att ta nya order. Risken för att arbetskraftsbristen skall öka igen, när sysselsättningstillväxten tilltar är dock uppenbar.

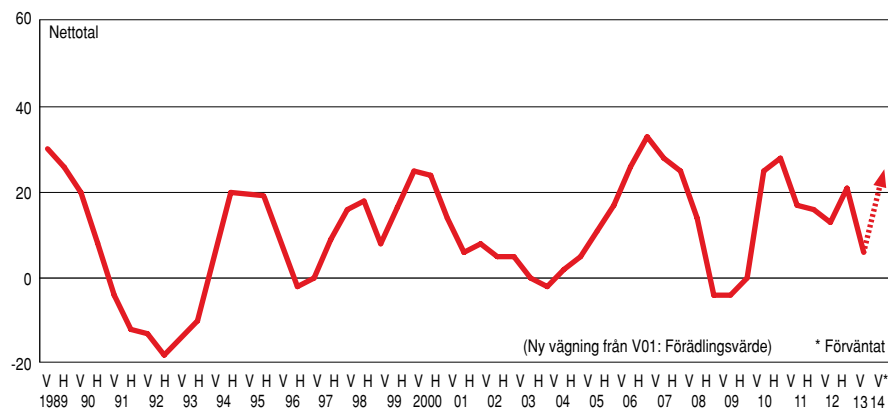

Svagare lönsamhet

Sedan våren 2011 har småföretagens bedömning om lönsamheten pekat nedåt i linje med den avtagande tillväxten i orderingången och den lägre omsättningstillväxten. Tre av tio företag ansåg i vårbarometern att lönsamheten hade förbättrats de senaste tolv månaderna samtidigt som fler företag rapporterade om en försämring. Noterbart var att det bland de större småföretagen fanns en övervikt av företag som ansåg att lönsamheten hade försämrats, medan de minsta företagen utvecklats relativt sett bättre. I företagsgruppen 20–49 anställda var nettotalet på -10, att jämföra med ett nettotal på 10 för gruppen 1–4 anställda. Stora branschvisa skillnader visar dessutom att konjunkturförsvagningen slår olika hårt. Företag verksamma inom industrin och i handelssektorn är återigen de branscher som uppvisade den svagaste lönsamhetsutvecklingen. I dessa sektorer uppgav mer än tre av tio företag en minskad lönsamhet. Förutom konjunkturella orsaker kan en tilltagande konkurrens ha bidragit till den svagare lönsamheten. I den expansiva delen av den privata tjänstesektorn, såsom uppdragsverksamhet, var det närmare 35–40 procent av företagen som ansåg att lönsamheten hade ökat jämfört med för ett år sedan.

Företagens bedömning av den aktuella lönsamhetsnivån tyder på en förhållandevis god motståndskraft i småföretagen även om en viss försvagning har skett de senaste månaderna. Mer än vart an-

Diagram 6: Lönsamhet, samtliga företag

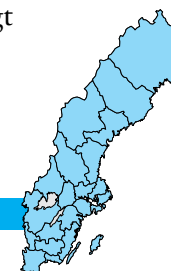
nat företag (56 procent) anser att lönsamheten är på en normal nivå, vilket är en mindre nedgång från 58 procent i höstas. En svagare lönsamhetsutveckling har lett till att 30 procent av småföretagen anser att lönsamheten är lägre än normalt för det enskilda företaget. Den aktuella lönsamhetsnivån kan vara en indikation på riskerna för en eventuell framtida företagskonkurs. Under 2013 har antalet konkurser ökat i synnerhet inom den privata tjänstesektorn, delvis på grund av otillräcklig efterfrågan och en tilltagande konkurrens. Inom industrin och stora delar av den varuförmedlande sektorn, där bland annat handelsföretagen ingår, redovisar småföretagen i vårens barometer en större andel företag med en lönsamhet som är lägre än normalt. Om inte utvecklingen vänder relativt snabbt, ökar risken för ytterligare stigande antal konkurser.

Baserat på småföretagens egna bedömningar kommer dock lönsamheten att förbättras under det närmaste året. Drygt vart tredje företag (36 procent) anser att den kommer att öka, samtidigt som andelen som förväntar en lägre lönsamhet krymper från 25 till 14 procent. Det innebär att nettotalet stiger till 22. Det är dock är en väsentligt mindre optimistisk bedömning jämfört med i våras då nettotalet förväntades stiga till 30. Småföretagens syn om den framtida lönsamhetsutvecklingen får betraktas som relativt optimistisk med hänsyn till den osäkra omvärldskonjunkturen. Samtidigt kännetecknas småföretagens prisstrategier av återhållsamhet bl.a. på grund av en tilltagande priskonkurrens och ovilja att tappa marknadsandelar, vilket torde vara återhållande på lönsamheten. Vart tredje företag planerar att höja sina försäljningspriser jämfört med vartannat företag för ett år sedan.

Konjunkturläget i olika branscher

Konjunkturedgången i tillverkningsföretagen fortsätter

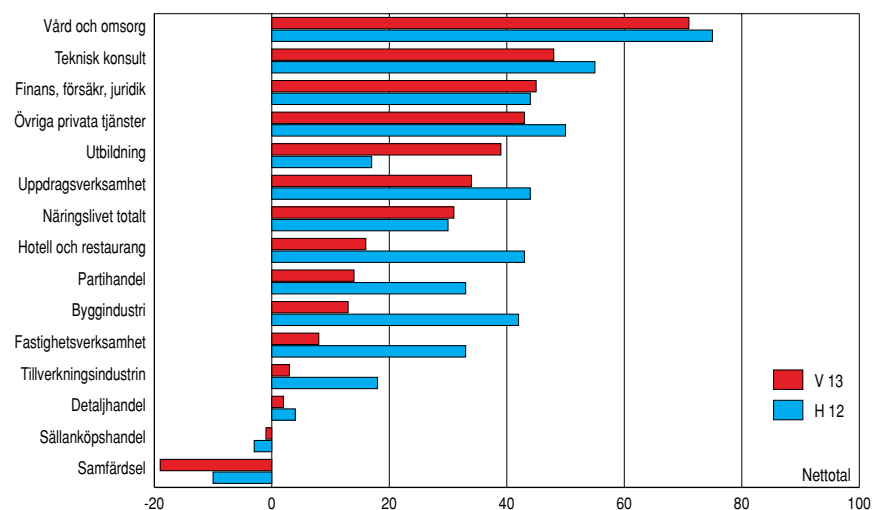
Den svaga omvärldskonjunkturen har satt tydliga avtryck hos de mindre varuproducerande företagen, där tillverkningsindustrin och bygg företag ingår. Den samlade konjunkturindikatorn (exklusive beställningar) föll till låga 12 från 32 i höstas. Detta är en betydligt lägre nivå än totalgenomsnittet på 31 för samtliga företag. Det bidrog också till att antalet nyanställningar i den varuproducerande

blev väsentligt svagare än förväntat, där nettotalet hamnade på minus 2. Det är tillverkningsindustrin som uppvisade det svagaste konjunkturläget men en konjunkturindikator på 7 jämfört med 18 i höstas. Även lönsamheten har försvagats, och 30 procent av de varuproducerande företagen noterade en försämring. Det är bland de högsta andelarna i vårens barometer. Nyanställningsbehovet i den varuproducerande sektorn har därför varit dämpat. Vart femte företag uppgav att de hade minskat antalet sysselsatta det senaste året, vilket var en något högre andel jämfört med de företag som hade nyanställt. Det innebär att nettotalet blev negativt för första gången sedan år 2008. Sysselsättningen har alltså minskat i den varuproducerande sektorn.

De varuproducerande företagen är dock optimistiska för de kommande tolv månaderna. Den samlade konjunkturindikatorn förutses stiga till 73 drivet av en ökad orderingång och växande omsättning. Bakgrunden till omvärderingen kan vara begynnande tecken på en stabilisering i euroområdet och en växande inhemsk efterfrågan. Nettotalet för orderingången stiger från 3 till 35, och fyra av tio företag prognostiserar fler antal nya order. Styrkan i uppgången kan

Diagram 7: Konjunkturläget i olika branscher (indikatorn exkl. nettotalet för beställningar)

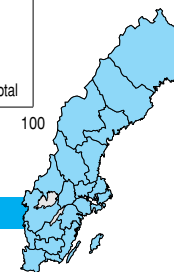
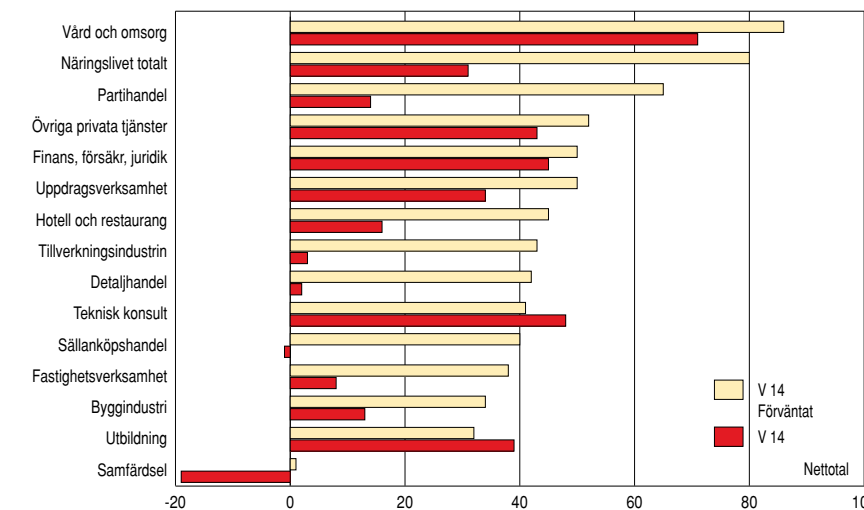

emellertid ifrågasättas eftersom den förväntade ökningen sker från en låg nivå. Att endast 9 procent av företagen räknar med färre antal beställningar är dock en positiv konjunktursignal. Uppreviderade förväntningar om den framtida orderingången innebär att omsättningen förväntas öka hos 40 procent av företagen. Nettotalet stiger från 11 till 27.

En mer optimistisk konjunktursyn förutses leda till ett ökat behov av nyanställningar och färre nedskärningar. Nettotalet för sysselsättningen förväntas stiga till 11 där vart femte företag planerar att nyanställa medan endast 9 procent förutser personalneddragningar. Det ställer dock krav om att lönsamheten förbättras vilket också småföretagen förutser det närmste året.

Drygt hälften av tillverknings- och byggföretagen ser goda utsikter att expandera. En svag efterfrågan är det främsta tillväxthindret och anges av 23 procent av småföretagen. Detta är i linje med övriga sektorer. Undantaget gäller tillverkningsindustrin som uppvisar en betydligt högre andel (30 procent). Brist på arbetskraft är det näst vanligare hindret. Det uppgav 22 procent av företagen med tyngdpunkten mot byggnadsindustrin. Det tredje vanligaste tillväxthin-

Diagram 8: Det förväntade konjunkturläget i olika branscher (indikatorn exkl. nettotalet för beställningar)

dret är höga arbetskostnader (17 procent), en andel som är något lägre jämfört med riksgenomsnittets (20 procent). Svårigheter att få tillgång på krediter är något mer utbrett i tillverkningsföretagen (7 procent) jämfört med byggnadsindustrin (4 procent). Oviljan av att växa är lägre inom den varuproducerande sektorn jämfört med andra branscher.

Svag konjunktur och pressad lönsamhet i handelsföretagen

Konjunkturen i den varuförmedlande sektorn, där handelsföretag, hotell och restaurang samt samfärdsel ingår, har sedan våren 2011 uppvisat en nedåtgående trend. Konjunkturindikatorn (exklusive beställningar) sjönk till 6 från 14 i förra årets höstbarometer. För att kunna möta den svagare omsättningstillväxten är det en växande andel företag som har tvingats effektivisera verksamheten och genomfört personalnedskärningar. Samtliga delbranscher uppvisade en svagare aktivitet jämfört med motsvarande barometer i höstas. Företag verksamma inom samfärdsel hade alltså den svagaste utvecklingen och indikatorn hamnade på minus 19. Inom detaljhandeln sjönk indikatorn till 2. Även för partihandeln som uppvisade ett netttotal som var högre än genomsnittet för delsektorn är det en tydlig avmattning jämfört med i höstas. Branschens konjunkturindikator har fallit från 33 till 14. Hotell och restaurang är den bransch som uppvisade den starkaste konjunkturen med en konjunkturindikator på 16, vilket dock är en lägre nivå både i höstas och våren 2012. Lönsamhetsutvecklingen i de varuförmedlande företagen har haft en svagare utveckling jämfört med andra delsektorer. Det är en utveckling som pågått en längre tid. I vårens barometer är netttotalen negativa, det vill säga det är en övervikt av företag som uppger att lönsamheten har försämrats de senaste tolv månaderna. Förutom en svag efterfrågan kan en tilltagande konkurrens och då inte minst framväxten av stora köpcentra ha pressat tillbaka företagets vinstmarginaler.

Småföretagarna i den varuförmedlande sektorn förutser en starkare konjunktur under de närmaste tolv månaderna. Den samlande konjunkturindikatorn stiger till från 6 till 42. De mest optimistiska planerna finns i partihandeln, följt av hotell och restaurang samt detaljhandel. Förväntningarna inom samfärdsel är betydligt lägre

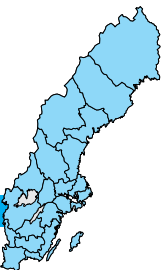
ställda (ett netttotal på 1) inte minst i bedömningen om omsättningsutvecklingen. Det som begränsar tillväxten åtminstone på kort sikt för den varuförmedlande sektorn är den svaga efterfrågan, som anses av vart fjärde företag. Höga arbetskostnader är ett annat hinder som sticker ut, inte minst eftersom den varuförmedlande sektorn är personalintensiv.

Tjänsteföretagen växer om en i en långsammare takt

Den aggregerade konjunkturindikatorn (exklusive beställningar) sjönk ytterligare något och nådde 36 i vårens barometer jämfört med 45 i höstas. Det är den lägsta nivån sedan våren 2010. De tjänsteproducerande företagen är dock den del av det privata näringslivet som klarat sig bäst hittills från konjunkturedgången. Den starkaste konjunkturen finns i den privata vård och omsorgssektorn där konjunkturindikatorn nådde hela 71 jämfört med 51 för ett halvår sedan. Tekniska konsulter och andra företag inom uppdragssverksamhet uppvisade också en starkare konjunktur än genomsnittet för den tjänsteproducerande sektorn. Svagaste konjunkturen fanns inom fastighetsförvaltning där indikatorn hamnade strax under 10.

Inbromsningen i konjunkturen har lett till ett minskat nyanställningshuv i tjänsteföretagen. Nettotalet för sysselsättningen sjönk till 10 från 21 i höstbarometern, där 22 procent av företagen nyanställde medan 12 hade minskat personalstyrkan under den gångna tolv månadersperioden. Den tidigare så expansiva sysselsättningsökningen inom uppdragsverksamhet har påtagligt bromsats in, varför nettotalet nådde endast till 8. Företag verksamma inom utbildning samt vård och omsorg var de branscher som hade den största övervikten av företag som hade ökat anställda. Här blev nettotalet 29 respektive 23. De privat tjänsteföretagen hade generellt sett en bättre omsättningsutveckling jämfört med andra småföretag. Nettotalet blev 26 jämfört med 15 för hela småföretagspopulationen. Den starkaste omsättningsutvecklingen fanns för tekniska konsulter, företagstjänster samt vård och omsorg där nettotalet hamnade mellan 27–48.

Tjänsteföretagen är mer optimistiska om konjunkturutsikterna än andra företag i Småföretagsbarometern. Konjunkturindikatorn

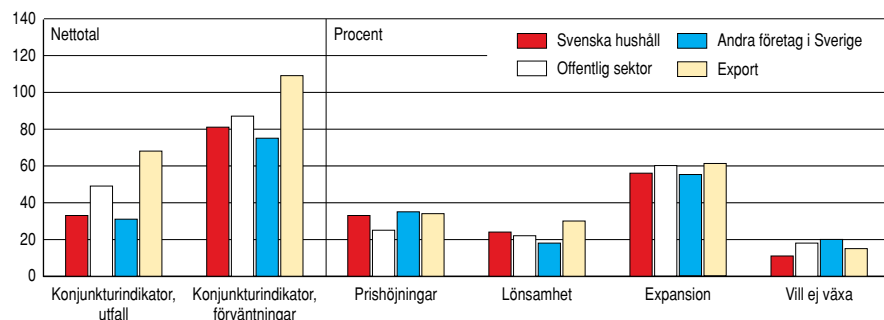
(exklusive beställningar) förväntas stiga till 50 om tolv månader jämfört rikets 44. Det är framför allt ett högre nyanställningsbehov som bidrar till skillnaden.. Konjunkturoptimismen gäller i stort sett samtliga delbranscher. Den starkaste konjunkturen förutses bli inom vår och omsorg där konjunkturindikatorn förutses stiga till 86. Även företagen inom uppdragsverksamhet förutser en starkare konjunktur jämfört med småföretagen i stort.

En mildrare nedgång i konjunkturen kan vara en anledning till att tjänsteföretagen är mindre missnöjda med lönsamhetsutvecklingen under de senaste tolv månaderna jämfört med andra företag i barometern. Var tredje företag anser att den förbättrats medan knappt vart femte anser att den försämrats. Konjunkturoptimismen framträder även i företagens lönsamhetsförväntningar. Drygt tre av tio företag tror att lönsamheten kommer att öka medan drygt 10 procent bedömer att den kommer att försämrats.

Små exportföretag uppvisar den starkaste konjunkturen

Konjunkturavmattningen hos landet småföretag har slagit olika hårt delvis beroende på vilken slutkundsexponering företaget har. Företag som har sin huvudsakliga försäljning till svenska hushåll uppvisar den största nedgången, där konjunkturindikatorn inklusive beställningar sjönk från 52 i höstas till 33. En svagare konjunktur

Diagram 9: Konjunkturläget i småföretagen utifrån deras slutkunder

Konjunkturindikator – summan av nettototalen för sysselsättning, beställningar och omsättning. För de övriga gäller andelen som ser möjligheter till prishöjningar, som förutser högre lönsamhet, som förutser expansion samt andel företag som uppger att de ej vill växa som största tillväxthinder.

framträder även i de företag som har sin största försäljning till andra svenska företag. Av de domestikorienterade småföretagen var det i företag som har sin försäljning mot den offentliga sektorn som hade den högsta aktivitetsnivån, även om konjunkturindikatorn sjönk något jämfört med i höstas. Avregleringar och privatiseringar av verksamheter som tidigare drevs i offentlig regi har sannolikt haft en positiv effekt för småföretagen. Den mest iögonfallande utvecklingen är i småföretagen med exportverksamhet. Hos dessa företag steg konjunkturindikatorn till 68 jämfört med 53 i höstas och går därmed stick i stäv med annan statistik som visat på en svag svensk exportutveckling. Det är även bland de exportverksamma småföretagen som de starkaste konjunkturutsikterna förutses det närmaste året, där konjunkturindikatorn förväntas stiga till 109 jämfört med 80 för hela småföretagskollektivet.

Vart annat företag ser goda tillväxtutsikter

Småföretagen har överlag en optimistisk syn om möjligheterna att expandera. Det gäller till stora delar även i årets vårbarometer. Andelen har dock minskat något jämfört med ifjol våras men också jämfört med i höstas. I vårens Småföretagsbarometer uppgav 56 procent av drygt 4 300 intervjuade småföretag att utsikterna är goda att utöka verksamheten. För vissa branscher såsom partihandel och delar av tjänstesektorn är det en än högre andel. En bräcklig omvärldskonjunktur och en svagare lönsamhetsutveckling har dock lett till att framtidsoptimismen svalnat något. En viktig fråga är vad företagen avser när de anger att de ser expansionsmöjligheter. Vad innebär egentligen en expansion/tillväxt ur ett småföretagsperspektiv? Det dominerade svaret är större försäljning/omsättning, som angavs av 75 procent av företagen (flera svarsalternativ är möjliga). Att öka antalet anställda är det näst vanligaste, 49 procent följt av fatt utöka samarbeten/nätverken med andra företag (40 procent). Att ta fram nya produkter/tjänster anges också av en hög andel av småföretagen (30 procent), vilket på sikt kan stärka företagets konkurrenskraft. Företagsförvärv och utökad lokalyta betraktas i mindre grad som tillväxt bland småföretagen. Genomgående är att småföretagen har en konkret handlingsplan för att nå företagets tillväxtmål. Det är endast 14 procent av företagen som inte har någon konkret tidsplan för sin

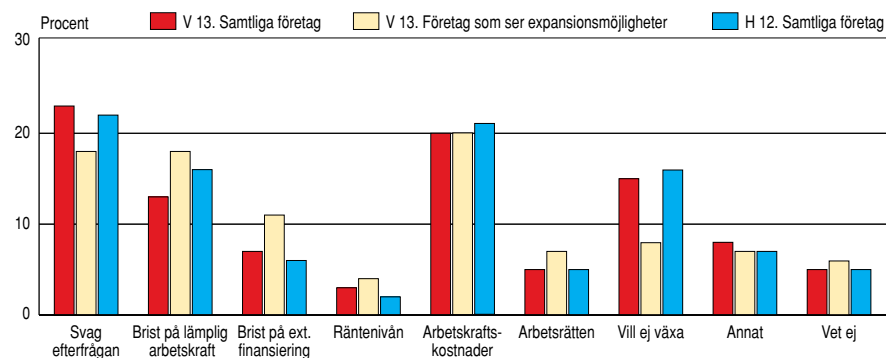
expansion. Fyra av tio företag har en planeringshorisont för att den framtida tillväxten ska ske inom det närmaste året. En tredjedel anser att den framtida expansionen är inom en 2–3 årsperiod. Endast 8 procent av företagen bedömer att expansionen är efter tre år. Variationerna mellan branscherna är relativt små. Detta visar sammantaget på den betydande tillväxtpotential, inte minst sysselsättningsmässigt som direkt (och indirekt) finns bland de små företagen.

Tillväxthinder för expansion

Företagens expansionsmöjligheter kan hindras av flera orsaker, både konjunkturella och strukturella faktorer som kan påverka den framtida utvecklingen för det enskilda företaget.

En *svag efterfrågan* är det vanligast förekommande tillväxthindret för småföretagen och har dessutom ökat något i betydelse jämfört med i höstas. I årets vårbarometer var det 23 procent av företagen som bedömde att detta var det största hindret för expansion jämfört med 22 procent i denna förra undersökningen. Det var framför allt industri- och handelsföretagen som angav detta som det största tillväxthindret. Förutom konjunkturella variationer kan en skärpt konkurrenssituation ha bidragit till att efterfrågan upplevs som otillräcklig. Framväxten av stora köpcentra har ökat kraftigt de senaste åren och har sannolikt lett till en tilltagande konkurrens för mindre detaljhandelsföretag.

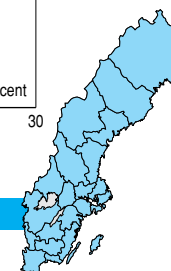
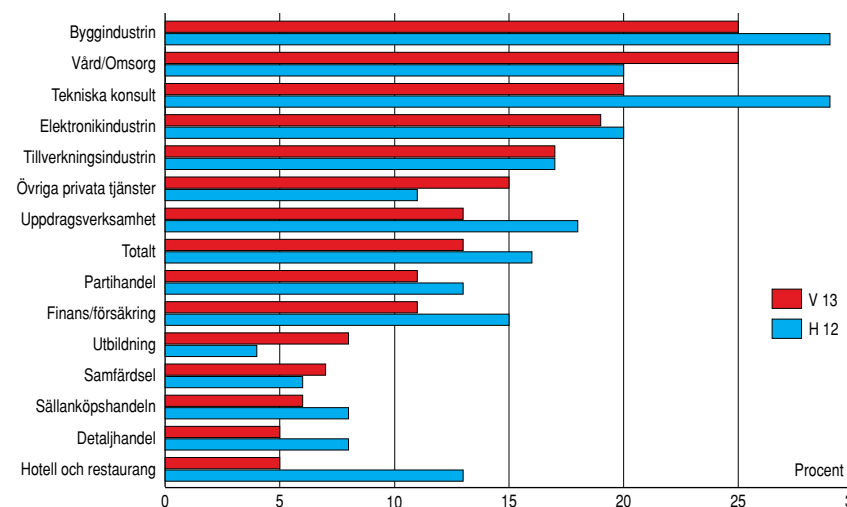
Diagram 10: De viktigaste tillväxthindren för en ökad expansion

Vart femte företag (20 procent) uppger att *arbetskraftskostnader* är den största tillväxthämmande faktorn, vilket är oförändrat jämfört med i höstas. Tillväxthindret är mer accentuerat inom den personalintensiva handelssektor, och avspeglas också i att branschen relativt sett är mindre nöjd med den aktuella lönsamhetsnivån.

Brist på lämplig arbetskraft som tillväxthinder är inte lika framträdande som tidigare. Detta beror med största sannolikhet att den svagare konjunkturen lett till ett lägre nyanställningsbehov. Ett växande arbetskraftsutbud och högre arbetslöshet kan också ha bidragit till att bristen på arbetskraft ha sjunkit något. I vårbarometern var det 13 procent av företagen som uppgav att brist på lämplig arbetskraft är ett betydande hindret. Den viktigaste förklaringen till bristen på lämplig arbetskraft är att tillgänglig arbetskraft har inte har relevant yrkesteknisk utbildning eller eftergymnasial utbildning. Det anser 40 procent av landets småföretag och är ett tydligt tecken på en mismatch mellan utbildning och marknadens efterfrågan på arbetskraft. Detta är mer framträdande i tjänsteföretagen. Andra faktorer är få arbetssökande till de lediga platserna, vilket anges av 20 procent av småföretagen. Denna anledning var särskilt framträdande i tillverkningsföretagen. Arbetsrättsliga regler som tillväxthämmande

Diagram 11: Småföretagens arbetskraftsbrist

faktor anges av 5 procent av företagen. En svag efterfrågan på arbetskraft är sannolikt en förklaring till att de arbetsrättsliga hindren har minskat i betydelse under det senaste året.

Andelen företag som *inte vill växa* men som ser goda utsikter att expandera är relativt konstant oavsett konjunkturläge. I årets barometer var denna andel 15 procent vilket är endast marginellt lägre än 16 procent i höstas. Mest tveksamma till att expandera är företag verksamma inom samfärdsel och delar av den privata tjänstesektorn där uppemot en fjärdedel inte vill växa. I exportverksamma småföretag är oviljan att växa väsentligt mindre, 8 procent av företagen. Det är vanligare, vilket också framkom i den förra barometern, att det är de mindre småföretagen (färre än 5 anställda) som inte vill utöka sin verksamhet (18 procent av företagen) jämfört med de större småföretagen (knappt 10 procent). Det kan bero på brist på egen tid, svårigheter att finna lämplig arbetskraft eller en växande byråkrati på grund av lagar och myndighetsregler. Beslutet att växa är i de mindre företagen också oftast förknippat med större risker, både finansiellt och personligt.

Bristande extern finansiering som en tillväxthämmande faktor är relativt stabil. I vårens barometer angav 7 procent av företagen att de hade externa finansieringshinder jämfört med 6 procent i den föregående Småföretagsbarometern. Även för ett år sedan var denna tillväxthämmande faktor vid dagens nivåer. Förutom oviljan av att öka sin skuldsättning i företaget kan det också vara en indikation om en fortsatt svag investeringskonjunktur. Branschvisa variationer finns dock, där företag med exportinriktning har större svårigheter att få tillgång till extern finansiering. Inte heller ränteläget är någon större tillväxthämmande faktor landets småföretag. Endast två procent av företagen uppgav detta som det enskilt största tillväxthindret. Det hindrar dock inte att detta kan vara ett problem – fast av något mindre omfattning – för en större andel av de små företagen. Högre upplåningskostnader på den globala finansmarknaden och därmed dyrare upplåning för svenska banker kan dock leda till att ränteläget för svenska företag blir mindre fördelaktigt trots att Riksbankens styrränta är på en oförändrad nivå.

Utvecklingen i svensk ekonomi avgörande för småföretagen

När småföretagen får bedöma vilka som är de största konjunkturriskerna är det utvecklingen i den svenska ekonomin som väger tyngst. Vart annat företag, 49 procent, anser att den svenska konjunkturutvecklingen är den största risken, vilket förklaras av att merparten av företagen har sin marknad i Sverige. Drygt vart tionde företag anser att den internationella konjunkturen är den största konjunkturrisken. Andelen är föga överraskande högre i tillverkningsföretagen. I exportföretagen är andelen 34 procent. Det är också bland dessa företag som valutarisken är mest framträdande och anges av 15 procent av företagen jämfört med 3 procent för hela småföretagspopulationen. Framväxten av nya konkurrenter både inom och utanför landets gränser och uppfattas som en större konjunkturrisk än förändringar i räntor, råvarupriser eller löner. Denna bedömning är tydligare i detaljhandelssektorn där närmare vart femte företag anser att nya konkurrenter ökar riskerna för det enskilda företaget, jämfört med mer måttliga 12 procent för majoriteten av småföretagen. En övervikt av småföretag, 53 procent, anser att konjunkturriskerna är oförändrade jämfört med föregående år. Närmare 30 procent av företagen bedömer dock att riskerna för en sämre konjunktur har ökat. Det gäller främst exportinriktade bolag och företag med huvudsaklig försäljning till andra företag. En minoritet av företagen, 15 procent anser att riskerna har minskat.

